

Tionde roten, tomt 13

Kvarteret Klädespressaren

Tjugonde roten 1637–57v

Elfte roten 1657h–70

Östra Lilla Hamnens östra

sida mellan Spannmåls- och

Kvarnbergsgatorna

Erik Persson båtförare

1637–40: 4 mtl, 1641–42, 1644: 5 mtl, 1643: 6 mtl, 1645, 1647–48:

3 mtl, 1646: 4 mtl *Erik Pederssons Enkia* 1649:1, Gunbor Erik Pers 1650: 2, 1656–57v ****XI

Erik Pers dotter 1653: 1 mtl

Tomten 10.13 kan följas ända till 1637, då den ägdes av *Erik Pedersson*, som i borgarlängden av år 1639 (? , odat) säges vara båtförare.

Om honom kan vi i kämnärsrättens protokoll den 4.8.1647 läsa följande: Erik Persson hade för några dagar sedan med vredesmod ”ned wid hamnen för hans gård här i staden Arfwed Jonsson öfwerfallit och honom med en båtslake öfwer ryggen slagit, der af han är omkullfallen ned i båten, som han då war uti stadder och är brun och blåd worden”.

Erik Pederssons änka omtalas 1649. Hon kallas i mantalslängden 1650 *Gunbor Erik Pers*. En dotter står i mantalslängden 1653.

Den 12.3.1669 vände sig båtekarlen *Gunnar Mattsson* i kämnärsrätten mot sin medredare *Lars Bengtsson*. Gunnar Mattsson hade några år före *Peder Erikssons* död tillhandlat sig tre femteparter av Erik Perssons barn i en strömbåt ”på hwilken båt iag i många år tillforene seglade som skeppare hos dess moder sal Gunbor Erik Pers, men när hon dödde och båten liksom annat gick till delning mellan syskonen”, så tillgjorde honom tre syskon honom tre parter. De återstående två delarna tillhörde bröderna *Gunnar Eriksson*, som alltid var absens (var befallningsman i Skåne), och *Per Eriksson* (9.11). Han var ofta motvillig mot Gunnar Mattsson. Deras två parter såldes till Lars Bengtsson ”emot all lag” (se 9.13).

Olof kopparslagare hos Erik Pederssons Enkia R20 1648–53: 2 mtl

Joen Swensson R20 1651–52: 2

Lars Bengtsson Carduansmakare R20

1653–54: 2, 1655: 3 mtl

Wilhelm Wehe sinkelmakare

Efter Per Erikssons död såldes sal Erik Pederssons *tomter* till *Willom sinkelmakare* för 350 rdr. Huseköpspenning betalades den 22.4.1661 med 10.16 d smt. Hur många tomterna var sägs inte, men *Wilhelm (Wehe) sinkelmakares* arvingar svarade för åtminstone tre medan han själv enligt

Gustavi tomtöreslängd 1670 (-73) betalade för en tomt i tionde roten och en tomt i nionde roten. Om honom själv är inte mycket känt: Den 27.4.1664 krävdes han av *Per Torstensson* för skuld, den 8.7.1668 mötte han *Daniel Pettersson* (med fullmakt av Lars Bengtsson) i rätten.

Wilhelm Wehe bör emellertid ha befunnit sig i Göteborg redan 1648, ty då begravdes ett hans barn den 19 mars. Den 16.6.1671 konstaterar Kristine kyrkas bok: Wilhelm Wehe begraben, war alt 73 Jahr.

Hans änka levde kvar i nionde roten till 1684: 6.5.1684: ”begraben mit gewöhnlichen Ceremonien Sehl Mr Wilhelm Wehes nachgelassene witwe, alt gerade 75 Jahr”.

Wilhelm von Bremen

uppträder på ungefär denna plats i kontributionslängderna 1665–66. I rote 11 förekommer han vissa år 1643–52, i rote 27 och 28 1653–55. Där kallas han remmakare. I Kristine kyrkobok förekommer han endast en gång, när han i slutet av 1644 begraver ett barn. En hans gård såldes 1652 till herr *Sven Benedicti* (huseköpspenning betald 22 mars). – Här var han antagligen inneboende hos Wilhelm Wehe.

Skepparen Joen Olufsson Kruse

Den 27.12.1664 gifte sig Wilhelm Wehes dotter *Margareta Wehe* i Christine församling med skepparen Joen Olufsson Kruse, som omtalas i bakugnslängderna på denna plats hela tiden 1666–81 och i Gustavi tomtöreslängder som ägare av en tomt 1674–81. Där bodde *Anders Christopherssons* änka 1672–73. Vid rätten omtalades det den 10.10.1672 att skepparna *Mats Bergesson*, Jon Kruse och *Anders Jonsson* förde skeppen Johannes Evangelista, 120 läster stort, *Carolus*, 150 läster, David 95 läster. Skeppen var hyrda av Kungl. Maj:t och kronan att gå till någon hamn i Holland och där intaga dess krigsfolk. – Även den 1.10.1686 nämnes Carolus som Jonas Kruses skepp.

Vid kämnärsrätten 15.5.1672 befann sig skepparen Jon Kruse i tvist med vinhandlaren *Jacob Lauterbach*, ”som procuderade båtekarlen Amiralens Jon (=Jon Andersson 9.14), som infört vinet från skeppet.”

Jonas Kruse hade mycket dålig ekonomi. Vid rätten 11.2.1686 meddelades det att skepparen Jonas Kruse av den avlidne ”gamle” *Hans Ungewitter* lånat 101 rdr av dennes utfästa barnpenningar till sina bägge döttrar i modernearv till 8 % (20.10.1683). Den 21.1.1685 pantsatte Jonas Kruse för lån av avl *Martin von Lengerkens* barnpenningar 100 rdr av *Johan von Minden* ”hus och gård belägen till hamnen strax vid lilla Bommen” (framvisades 25.2.1686).

Den 7.10.1686 uppvisades ett flertal obligationer av den sjuke Jonas Kruse (till *Sven Limmerhult*, *Jacob Grefwe*, skepparen *Anders Thorsson*, tjänstepigan *Kierstin Larsdotter*).

Den 10.12.1694 var kreditorerna i avlidne skepparen Jon Kruses sterbhus sammankallade: Johan von Mindens pupiller Martin von Lengerkens barn, Hans Ungewitters omyndiga barn, rådmann David Amija, tjänstepigan och Kruses egna barn för sitt moderne. ”The öfrige kreditorerna kommer till att brista före, emedan det är wont att taga penningar der inga äre.”

Jon Kruses hustru *Margareta* hade avlidit redan 1683. Kristine begravningsbok 19.7.1683: ”mit üblichen Ceremonien begraben John Crusens gottfürchtiges Eheweib Margareta Wehes, alt 45 Jahr, 7 mon, starb an der Mutterkrankheit.” Jonas Kruse själv begravdes den 25.5.1687 i samma församling ”seines alters 48 Jahr 9 Monat 6 Tag, starb an der Wassersucht.”

Jonas Olofsson Kruse var son till en gammal borgare *Olof Svensson Kruse* (enligt mantalslängden för 1637 bodde rote 15 hos *Anna Jörens Kirstin Cruse*), som 27.8.1649 betalade huseköpspenning för *Lars Andersson Spaniers* gård (10.16). Fadern pantade den 23.1.1677 sin gård till Jonas Kruse, som hade utlöst sina bröder *Johan* och *Sven* från deras andelar i mödernet (arvskiftet 28.1.1667).

1674 föddes Jonas Kruses och Margareta Wehes son *Wilhelm*, som blev skicklig lantmätare och en på sin tid känd skald. Han tog lantmäterietsexamen 1703, ägde hus på Sillgatan (nuv nummer 65), där han bodde till 1722. Han köpte 1725 hemmanet Lockerud i Vassända socken, där han sedan avled 3.1.1739. Han gifte sig 1705 med *Cecilia Persdotter* (möjligen syster till *Olof Persson Eekmarck*) död 1722, begr. 23 mars i domkyrkan ("Lars bagares grav"), förut gift med *Tore Olofsson* skeppare, död 1703, begr. 13 dec. Wilhelm Kruses andra hustru *Kristina Beata Labeckius* avled barnlös 15.2.1755 och var 1741 omgift med prosten i Frändefors *Erland Rosell*.

Utdrag ur Bidrag till kännedomen om Göteborgs och Bohusläns Fornminnen och historia, Wilhelm Berg, sid 432 i del 5 (1894):

"Vid midten af 1600-talet lefde i Göteborg en skeppare Jon Olofsson Kruse. Man känner endast helt obetydligt om honom, och det är all anledning tro att han tillhörde de mera obemärkta i samhället (1). Han föddes den 19/8 1638 och blef vid 26 års ålder den 27/12 1664 gift med Margareta Wehe.

Såsom makarnes tredje barn föddes 1674 sonen Wilhelm, antagligen den 24 eller 25 Juni när han döptes den 26:te. Tvifvelsutänkt kom han i början af 1680-talet in på Trivialskolan i födelsestaden, hvarom man likväl icke känner något. Vid nio års ålder förlorade han sin mor och sex år senare blef han äfven faderlös. Förmodligen omhändertogs såväl han som de yngre syskonen af fränderk, hvilka i så fall beredt honom tillfälle fortsätta studierna.

I alla händelser förlorar man honom ur sigte ända tills man åter finner honom såsom landtmätare.

Det svenska landtmäteriet hade just vid denna tid fått en sjelfständigare ställning än förut. Under äldre tider synas kloka och förståndiga bönder varit anlitade, när det blef fråga om att förrätta några af de göromål som tillkomma en landtmätare, och det var först 1628 som instruktion utfärdades för generalmatematikern Andreas Bure att besörja landets uppmätning, samt att på allmän bekostnad undervisa i det som hörde till yrket. Han började 1630 att till kammarkollegium inlemna kartor öfver de olika landsorterna, och tre år senare utfärdades full-???????

(1) Genomgår man Tyska kyrkans böcker finner man hans och hans hustrus umgänge utgöras af skeppare och handtverkare. Så stod han fadder: 3/12 1673 hos skeppare Cornelius Peterson, 2/2 1676 hos sadelmakare Jacob Schütz, 23/6 s å hos musikanten Johan Kistmacher, den 26/8 1677 hos klockgjutaren Hans Ternand, 26/7 1679 hos Court bössmakare, 22/6 1680 hos skeppare Paul Kohlber, 5/12 s å åter hos Ternand, 1/7 1684 hos Gregorius Möllenhauer, och hustrun var 26/6 1669 fadder hos skeppare Adam Tepperssen Rosencrantz, 15/8 1672 hos Paul Person, 26/5 1678 hos krukmakare Ambrosius Zimmerman och 30/9 1679 hos Jonas bundtmakare.

Med ledning af Tyska kyrkans böcker, bouppteckningar samt andra handlingar i Göteborgs stads arkiv har följande släktafla kunnat uppställas:

Stamfadern hette Olof och lefde i början af 1600-talet (möjligen född i slutet af 1500-talet.

Son:

Jon Olofsson Kruse, född 19/8 1638, d i vattensot 1689 och begrafd 25/5. Skeppare i Göteborg. G 27/12 1664 m Margareta Wehe, född 1638, d af ”mutterkranckheit” 1683 och begrafd 19/7, 45 år 7 månader gammal, dotter af Wilhelm Wehe, född omkring 1598, nämnes som fadder 19/3 1656, d 1671 och begrafd 16/6, samt hans hustru d 75-årig 1684 och begrafd 6/5.

Barn:

Jonas, född 1667, d 1672 och begrafd 1/5.

Annika, döpt 14/9 1670 (bou 20/6 1733). I sitt första gifte hade hon dottern, hustru Christina Liedberg, 2) g m handlanden Johan Kjerulf. Hennes systerbarn (syskonbarn) voro Jonas, Margareta och Metta Kruse.

Wilhelm, döpt 26/6 1674. Landtmätare, g 1) m Cecilia Persdotter, 2) m Christina Beata Labeckia.

Maria, döpt 2/8 1676.

Lenhard, döpt 18/11 1677.

Barn:

Jonas Kruse.

Margareta Kruse,

Metta Kruse.

Elisabet, döpt 3/2 1680.

I Utkast till alla de Landtmätares Biographier som varit tjenstgörande i Elfsborgs Lähn och Dalsland, ifrån Statens första inrättning till närvarande tid 1891, manuskript af direktör Hans Hansson Lindskog i Generallandtmäterikontorets arkiv, uppgifves att Wilhelm Kruse var halfbror till den sedermera för sin handel och rikedom så mycket bekante Nils Sahlgren.

Huru härmed hänger samman, har icke varit möjligt utreda. Det fanns inom släkten Sahlgren tvenne personer med namnet Nils. Först möter oss handlanden och rådmannen Nils Persson, men denna kallade sig aldrig Sahlgren, torde icke heller varit bekant utom Göteborg samt afled redan 1703 och var samtida samt tvifvelsutän temligen jemnårig med Wilhelm Kruses far, Jon Olofsson Kruse. Derefter kommer hans son Niclas Sahlgren, direktören för Ostindiska kompaniet, på hvilken det nog slår in att han var ”för sin handel och rikedom” mycket bekant. Det skulle då varit han och Wilhelm Kruse som varit halfbröder.

Om hans far, Nils Persson känner man icke att han varit gift mer än en gång, nemligen med Sara Herwegh, utan att man dock vet när bröllopet stod, eller när han var född. Ej heller vet man att han förut varit gift.

Å andra sidan blef, som man ser, Jon Olofsson Kruse, 1664 gift med Margareta Wehe, och hon afled först 1683, samt var alldeles visst mor till Wilhelm Kruse. Nu skulle man kunna tänka sig att Jon Olofsson Kruse, som dog 1689, i ett första gifte haft Sara Herwegh och i så fall blifvit skild från henne, samt derefter omgift med Margareta Wehe, men häremot synes hans ålder strida, han var nemligen ej mer än 26 år när han gifte sig med den senare.

Emellertid synes verkligen Sara Herwegh varit gift tvenne gånger. Det uppgifves nemligen i Tyska kyrkböckerna att den 19 nov 1667 vigdes ”Cornelius Peterson och Sara Herwegh”. Härvid möter den svårigheten att det fanns två med detta namn, den ene skeppare och den andre Corneli-

us Peterson (Pieteron) von Egmont. Om den senare, hvilket är det sannolikaste, är identisk med Sara Herweghs man, så afled han 1679.”

Jonas (el Jon) Kruses måg var den *Arfwed Persson*, som den 3.1.1695 lagbjöd sal Jon Kruses f d tillhöriga hus som han inköpt av dess kreditorer. Gården var belägen vid Lilla Bommen intill Öfwersten Högwälb H Baron *Hamiltons* gård å norra sidan. Priset var 640 d smt. Huseköpspenning betalades 4.2.1695 med 12 d, 25 3/5 öre smt. Arfwed Persson var troligen född i Lidköping. Han var bror till den handelsman *Jöns Persson*, som på sin svärfar *Casper Wilhelmssons* caution fick burskap den 26.7.1681 och då ”företedde sin givne demission från Lideköping.” Själv fick Arfwe Persson burskap 3.4.1699.

Den 26.3.1702 avvittrade Arfwed Pehrssons änka *Annika Kruse* (1702:94) inför omgifte med skraddaren *Johan Kierrulf* sina två barn *Petter Arfwedsson* och *Kierstin Arfwedsdotter* (kallade sig senare *Stina Liedberg*) med 200 d smt var. Hon pantsatte till dem sitt ograverade hus och gård belägen vid Östra Hamnen emot Lilla Bommen i hörnet av Spannmålgatan emellan herr Cap *Schruufs* å norra och samtliga krusiska arvingars tomt å östra sidan intill Spannmålgatan. Handlingen undertecknas också av svågern *Jöns Pehrsson* (bosatt Kyrkogatan, död 1705) och *Johan Kierrulf*.

Johan Kierrulf kallades visserligen skraddare, men han fick burskap som handelsman 30.3.1701. Hans tomtinnehav värderades 1715 till 300 d smt, gården till hela 1 000 d smt och lösöret till 900 d smt.

Enligt *Wilhelm Berg* (I:333) var *Johan Kierrulf* son till kyrkoherden i Vessige *Martin Nilsson Kjerrulf* och hans hustru *Elisabeth Blåck*, som var fogdedotter från Hellarp. Han uppräknas dock icke bland Vessigeprästens söner av *Skarstedt*, som nämner sju, varav två präster och fem militärer. (Uppgifterna hos *Skarstedt*, *Norborgs* edit, sid. 654 är knappast trovärdiga: *Martin Nilsson Kjerrulf* skulle ha avlidit 1690, 83 år gammal. Han var alltså född 1603 men blev enligt *Skarstedt* kyrkoherde i Vessige 1622 efter att tidigare ha varit det i *Ljungby* pastorat). Han är namnkunnig på grund av sitt bistånd till *Karl XI* trots sin danska härkomst. – Hur som helst, så hade *Johan Kjerrulf* många präster bland sina släktingar.

Den 3.10.1710 begärde *Johan Kierrulf* att få bli entledigad från rotemästaretjänsten, som han hade ”påbördats för trenne år sedan. Skulle väl ha kunnat stanna om han inte själv hade blivit för högt taxerad i förhållande till sina inkomster och om inte en del av Borgerskapet hade låtit honom den ena gången efter den andra fåfängt aflöpa.” Han hänvisade till restatielistan. Redan tomtöreslängden 1725 omtalar handelsmannen *Johan Kierrulfs* änka. Hon var död före april 1733. Boupp-teckning efter båda makarna gjordes 20.6.1733 och visade en förmögenhet av 2 339 d smt Hörnhuset på Spannmålgatan, som övertogs av mågen *Lars Schröder*, vidare ett hus med hel tomt på samma gata (Spannmålgatan) mellan föregående och tunnbindare *Bergs*. Detta (alltså 9.46) såldes för 553 d smt till handlanden *Hans Lind*, slutligen en trädgård värd 98 d. Det sägs i boupp-teckningen att tvärtomten näst intill hörntomten och *Messenii* gård hade tillhört *Jonas Kruses* föräldrar samt att *Jonas Kruse* var systerson till lantmätare *Kruse*. Denne *Jonas Kruse* måste alltså vara dotterson till skepparen *Jonas Kruse*. Han hade enligt samma handling systrarna *Märta* och *Greta Kruse*. – Hos *Johan Kierrulfs* änka bodde 1725 ”nye borgaren *Anders Bagge*”.

Apropå *Johan Kierrulfs* son kyrkoherden i Tranemo *Martin Kjerrulf*, född 13.1.1705, nämner *Skarstedt* dock att han var sonson till kyrkoherden i Vessige *Martin Kjerrulf* och berättar om hur han vid fem års ålder höll på att drunkna i en damm i Vessige (sid. 596).

Omedelbart efter sitt tillträde som ägare av 10.13 pantsatte Lars Schröder den 23.6.1733 för lån av 600 d smt till *Erik Nissen* ”mitt hus och tomter belägna vid Östra Hamnen i hörnet av Spannmåls-gatan”. Enligt egen uppgift (står ej i Långström) hade han fått burskap 1722. Enligt Göteborgs magistrats prot 1723 (s 24) hade han detta år deponerat pengar hos sin svåger rådman *Jacob Bratt* före sin avresa till Holland. Lars Schröder var son till *Erik Eriksson Schröder* och *Catarina Larsdotter Häger* och blev tidigt föräldralös – båda föräldrarna gravsattes 20.3.1698 i Lars Schröders farfars, den framgångsrike handelsmannen *Erik Fransson Schröders*, grav i domkyrkan. Själv gjorde Lars Schröder cession redan 1728 samma år som han gifte sig med *Elsa Margareta Kierrulf*.

I oktober 1738 klagade Lars Schröder över inkvarteringsavgifterna. Han hade ålagts två danska överlöpare från Norge, som var ”utaf de elakaste vid hela Compagniet och lider iag mycke öfverlopp så wähl af dem, som af theras wärdar, emedan bemälte soldater icke willia betala them för sina qwarter, ey heller får iag betala Inqwarteringspenningar till soldaternas wärdar, emedan soldaterna det förbiuda”. Lars Schröder begärde att magistraten skulle befria honom från den ogifte karlen, ”emedan iag icke mera uti inqwartering kan betala, althenstund handeln åhr från åhr af-tagit, och i synnerhet, Sillegataebroen blewit refwen, och således hindrar båtarna, som tillförne kommit igienom Lille- men nu gå igienom Store Bommen, hwarmedelst handeln för mig är märkeligen förminskad” (EIIb:19, 3.10.1738).

I arv efter brodern handelsmannen och kaptenen *Erik Schröder* erhöll Lars Schröder Båstorp Östergården, Skepplanda och Bråtaslätt i Hålanda, Ale härad, vilket framgår av bouppteckningen efter hans egen död den 22.4.1770 (Ale härad 1770:443), då han efterlämnade Elsa Greta Kierrulf som änka.

Redan 6.6.1766 (EIIb:116) hade han 70 år gammal uppsagt sitt borgerskap, som han innehaft i 44 år. Han ville bli kvitt tyngande inkvartering.

Den 25.11.1767 och 13.6.1768 (EIIb:129) begärde herr *Jonas Holmberg* inteckning i handelsmannen Lars Schröders vid Östra Hamnen och Lilla Bommen belägna hus och gård för 4 500 d smt huvudstol enligt förskrivning 1.7.1761. Anhållan undertecknades även av *Jan Schröder*.

Herr *Abraham Andersson* lät den 10.8.1772 första gången uppbjuda avlidne handelsmannen Lars Schröders i stadens fjärde kvarter i hörnet av Spannmåls- och Östra Hamngatorna emellan traktören *Magnus Haeggströms* gård å norra och borgaren *Olof Holms* omyndiga barns å östra sidan belägna hus och gård, som för gäld sålts på auktion den 28 juli s å till herr *Abraham Andersson* för 4 250 d smt. 30-penning 150 d smt 21½ öre smt hade betalats. Abraham Andersson fick burskap som skeppare 4.6.1783.

1790 tillhörde gården handelsmannen Abraham Anderssons kreditorer. 1800 nämnes den som handelsmannen *Adam Gavins* ödetomt och 1807 som ”garvaren Zetterlöfs, nu Petter Wedelins”.

Dorothea Johanna Linderöth, död 9.8.1834, efterlämnade ett envånings stenhus med tomtnummer 13 i tionde roten, hörnet av Ö Hamn- och Spannmåls-gatorna, 9 000 rdr bco. Hon var änka efter fänriken vid Amiralitetet, examinatorn i navigation *Johan Frederik Ruth*, död i juni 1803. (Han ägde hus vid Masthuggstorget och var första gången gift med *Maria Agneta Roselia*, död 5.1.1796.)

Senare uppbud av 10.13

garvare *Jacob Zetterlöf* 31.5.1802, 197

garvare *Anders Österblom* 5.1.1807, 139

änkan *Dorothea Johanna Ruth* 10.11.1823, 625

grosshandl *S J Rehnberg* 16.1.1837, 212

handl *C F O Lindhult* 18.4.1853, 337 # 55

13.3.1856, 86 # 71

possess *Carl von Proschwitz* 24.11.1856, 415 # 361

apotekare *Fr Landgren* 25.6.1860, 109 # 1241790 d 2/8. Auktion på begäran av kreditorerna på *handelsm. Abraham Anderssons* i hörnet av Spannmålgatan vid östra hamnen under nr 13 (bör vara) belägna hus och gård. Utbjöds för 8 000 d smt. Till kämnären *Nicolas Blomsterdahl* för denna summa eller Sp. rdr 1333:16.